

Nr 50.

Godkänd av första kammaren den 1 november 1939.

Godkänd av andra kammaren den 4 november 1939.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till fonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m.

(Första särskilda utskottets utlåtande nr 29.)

TILL KONUNGEN.

I den till innevarande års urtima riksdag avlåtna propositionen nr 1 med förslag till tilläggsstat I har Kungl. Maj:t under kapitalinvesteringar, statens utlåningsfonder, föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift å tilläggsstat I för budgetåret 1939/40 beräkna ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

I en den 29 september 1939 dagtecknad proposition, nr 35, har Kungl. Maj:t sedermera föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i allmänna villkor och bestämmelser för lån från lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift; dels till Inköp av generatorgasdrivna jordbrukstraktorer å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under driftbudgeten, nionde huvudtiteln, anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor; dels ock till Lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under kapitalbudgeten, Statens utlåningsfonder, anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Då gasgeneratorlånefonden år 1932 inrättades var motivet främst angelägenheten av att under då rådande arbetslöshet inom skogsbruket finna nya utvägar för att öka avsättningen av virke, enkannerligen allt det gallrings- och avfallsvirke, som uppstår i skogarna och som ofta lämpligast kan nyttiggöras genom kolning, något som ur allmän sysselsättningsynpunkt normalt är av största vikt. Om nu denna fråga ånyo kommit starkt i förgrunden beror detta främst på träkolsgasens användbarhet som ersättningsmedel för de flytande motorbränslena.

De generatorgasdrivna motorfordonen synas numera ha nått ett tämligen högt mått av teknisk fulländning. På sakkunnigt håll anses de båda svenska aggregattyperna vara fullt jämförbara med sina utländska medtävlare. Efter

ganska omfattande, nyligen avslutade praktiska prov har gasgeneratorkommittén ansett sig kunna fastslå, att generatorgasdriften är tekniskt så långt kommen, att den bör räknas med som en värdefull reserv vid krig eller avspärrning. Vid normalt bensinpris äro de ekonomiska fördelarna påtagliga vid en mera sammanhängande intensiv drift. För vissa mera oavbrutet fortgående bruks- och industritransporter lämpar sig tråkolsdriften särskilt väl, men proven ha även visat dess användbarhet för skogstransporter. En god tråkolförsörjning är emellertid uppenbarligen av största vikt. Enligt vad som inhämtats har vednämnden redan vidtagit åtgärder för dess tryggande.¹

Förhoppningar böra alltså kunna hysas att gasgeneratordriften även efter inträdda normala förhållanden skall visa sig ha naturliga förutsättningar att bestå inom landet. Den särskilda omsorg och de större besvär som äro förenade med de tråkolsdrivna fordonens skötsel synas kunna motvägas av en bättre bränsleekonomi. Vid en allsidig bedömning av tråkolsdriftens förutsättningar och den lämpliga statliga understödspolitikerna bör dock ej förbises att erfarenheterna från den hittillsvarande långivningen — så gott som helt begränsad till åren 1932 och 1933 — ingalunda varit gynnsamma. Enligt vad som upplysts har gasgeneratordriften för de i regel ekonomiskt svagt ställda låntagarna så långt ifrån att innebära någon ekonomisk fördel i stället i många fall medfört misslyckanden och förluster.

Efter att tidigare ha drivits mera hantverksmässigt är emellertid tillverkningen av aggregaten numera omhändertagen av kapitalkraftiga företag som torde räkna med en produktion i standardiserade serier i större skala. Utförsäljningsprisen synas också vara så satta, att stora krav böra kunna ställas på praktisk användbarhet, driftsäkerhet samt också och ej minst på en försäljnings- och serviceorganisation beträffande aggregat och fordon, som i allo arbetar under ansvarskännande former.

Med hänsyn till tidigare erfarenheter och för att ej tråkolsdriften ånyo skall komma i misskredit har gengasnämnden påyrkat handledning och kontroll över tillverknings- och försäljningsverksamheten på detta område. Denna fråga är för närvarande under överbäggande av Kungl. Maj:t. För egen del vill riksdagen endast framhålla vikten av att garantier i möjligaste mån skapas för ej endast att generatorerna äro väl konstruerade utan ock att de passa till det fordon och den drift för vilka de äro avsedda.

Den åtgärd, vartill nu riksdagen närmast har att taga ställning, är en utökning av *gasgeneratorlänefondens* kapital med 2,000,000 kronor. Riksdagen vill medgiva, att detta belopp anvisas.

En första installation av ett tråkolsaggregat är förenad med ett betydande kapitalutlägg, och för att underlätta en övergång till denna nya driftform äro gasgeneratorlånen avsedda. Med utgångspunkt från att ett aggregat skulle kosta 2,000—2,500 kronor har departementschefen ansett lånesumman böra

¹ Enligt uppgifter, som lämnats riksdagens vederbörande utskott, kunna 1.2 kg. krossade tråköl beräknas i »bränslevärde» motsvara 1 liter bensin. Även vid nuvarande höga tråkolspris bör träkolet kunna erhållas för omkring hälften av motsvarande kvantitet bensin (bensinpriset då räknat efter cirka 30 öre pr liter; 1 läst = 20 hl = 250—450 kg tråköl).

sättas till högst 2,000 kronor (högst 80 procent av anskaffnings- och monteringskostnaderna). Lånen skulle utlämnas mot säkerhet som kommerskollegium anser sig kunna godtaga. Räntan skulle utgöra 3 procent. Lånetiden har av departementschefen föreslagits till 5 år.

Beträffande lånetiden har riksdagen ansett ändring i dessa villkor böra företagas. I enlighet med vad kommerskollegium ifrågasatt anser riksdagen att lånetiden bör utsträckas till 6 år. Det första året skulle då — med tanke på de övriga rätt tyngande utgifter, varmed gasgeneratorinstallationen väl oftast under den första försökstiden lär bli förenad — vara amorteringsfritt, varefter lånet skulle från och med det andra året amorteras halvårsvis med $\frac{1}{10}$ per gång.

Omnämnas må att den sålunda av riksdagen angivna amorteringsplanen tillämpas beträffande de lån för anskaffning av arbetsmaskiner m. m., som utlämnas från statens hantverkslånefond och där befunnits lämplig, samt att för lån från den år 1938 inrättade maskinlånefonden för jordbruket förutsättes en lånetid av lägst 5 och högst 8 år. Det bör i detta sammanhang ej förbises, att för gasgeneratordriven bil betalas fordonsskatt med allenast hälften av eljest utgående belopp, något som för en medelstor lastbil kan beräknas medföra en besparing av cirka 200 kronor per år.

Vad riksdagen ovan anfört om vikten av att försäljningen av aggregaten bedrivs med tillbörligt ansvar och under kontroll har alldeles särskilt avseende på de oftast ej så ekonomiskt välsituerade personer, som behöva anlita statens gasgeneratorlånefond för finansieringen av sin bilutrustning.

Även förslaget om ett anslag på 150,000 kronor för inköp m. m. av generatorgasdrivna *jordbrukstraktorer* till den lokala lantbruksundervisningen har riksdagen ansett sig böra godkänna. Enligt prov som under sommaren 1938 utförts av gasgeneratorkommittén synas även vid traktorsdrift träkolsgas kunna finna en lönande användning som bränsle. Frågan synes dock alltjämt befinna sig på försöksstadiet.

Vikten av att tidigare anställda prov och försök med traktorer utan dröjsmål fortsättas torde under nuvarande förhållanden vara uppenbar. Riksdagen vill också förutsätta ett övervägande av vad som från statens sida kan göras för att påskynda tillverkningen av driftsäkra träkolstraktorer samt också för att eventuellt för jordbrukarna underlätta själva anskaffningen av dylika traktorer.

Även i övrigt är det angeläget att statlig försöks- och provningsverksamhet utföres, så att staten kan inom gasgeneratordriftens område, häri inbegripet även träkolförsörjningen, utöva den ledande verksamhet som påkallas av tidsläget. Enligt vad som upplyses i propositionen stå medel för ändamålet till förfogande.

Med bifall alltså till Kungl. Maj:ts förslag — dock med lånetidens utsträckning från 5 till 6 år — har riksdagen *dels* godkänt de av departementschefen i propositionen nr 35 förordade ändringarna i allmänna villkor och bestämmelser för lån från lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift, dock med iakttagande att lånetiden utsträcker från 5 till 6 år; *dels* till *Inköp*

av generatorgasdrivna jordbrukstraktorer å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under driftbudgeten, nionde huvudtiteln, anvisat ett reservationsanslag av 150,000 kronor; dels ock till Lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Stockholm den 4 november 1939.

Med undersåtlig vördnad: